

הלכות ראש השנה סימן תקפו

נט באור הגולה

לתקוע בו אפלו תקיעה של מצנה: ר מהנה קולו עב מאד או (כה) רק מאד, פשר, שכל הקולות כשרים בשופר: א (כו) אם נקב, יאם לא סתמו, (כז) *אף-על-פי שגשפתה קולו פשר (כה) (מיהו, אם יש שופר אחר אין לתקוע בנה, כי יש אוקרים *שאין לתקוע בשופר (ס) (ת) נקוב) (כליבו וחשובת הרא"ש), (כט) *ואם סתמו שלא במינו, אף-על-פי שאינו מעבב את התקיעה לאחר סתימה, שחור קולו דרבי יוחנן, טור בשם הגאונים ונקפ"ט פקדון א

שערי תשובה

דק"ה תלמי חליפין, ע"ש: (ח) נקוב, וצ"ל בשורח סמריי הלוח פלפול ארז דבדקי הרא"ש המצפב בתקיעה קום שפסקו חזון לקמחא שנה, וצ"ל ביד-אפרים מיש בנה, ע"ש:

באור הלכה

שהארץ בנה, איכרא, דגם מלשון הש"ס שם דקאמר 'אילמא דאשחר מאתמול' וכו' משמע גם-כן בנשי"ר, וצריך ציון: * אף-על-פי שלשפנתה קולו פשר. צ"ל בטענה בדורה מה שכתבנו דבעתן שישתחרר על-כ"פ רבו, דאם רב ארצו נקב הוי לה ככלו, הוא מדברי ספ"ח והפרי הנדש. וצ"ל שם עוד בפ"ח שפסקה על השור שלא חלק בנה, והביא שפסקו יתום סבב להקדיא דדוקא בשלשתי רבו (אכל אם לא ולשתי רבו פסול אם מעבב את התקיעה, צ"ל שם, ומשמע דאם אינו מעבב את התקיעה פשר אפלו לא נשתיר רבו, ואולי דהוא אדיל לשיטתו דסבינא לה אפלו פספסם הנקב אם אינו מעבב התקיעה כשר. אפלו לא נשתיר רבו וגם אינו מנו). אכן באמת תמיה לי, אם נקב אינו פסול בשופר, אם-כן דהוא שלם דמי ואי אכפת לן שרבו נקוב: וצ"ל שם שפסקה, דהסם אתינן משמע דשופר ודקר אחר מערב בו או משמע דהוי לה פשטי שופרות, משום הכי בעינן שיהא על-כ"פ פנים רבא בלא ריעותא ולא משפתינן הו במעוטא שיש בו ריעותא, מה שאין כן תבא דאין זה ריעותא כללי ולכאורה יש להשיב, דלפי זה גם בנספס די לנו שיהא רבו בלי חתימות אבל יכול להיות מלא נקבים, ובלשון הפוסקים והמחבר קבאר דדוקא אם נשפיר רבו שלם, ומשמע דבמקב פסול אפלו יהיו הנקבים פתוחות שלא נקטמו. אבל באמת יש לרחות, דהפוסקים טורי בשפתיה נקב אחר גדול ונסתם (ע"ן ברמב"ן ורא"ש), ועל זה אומר דדוקא בלא תהי הנקב גדול פליפך שלא ישאר רב שופר שלם, דאם היה הנקב למשל מחצה שופר ונסתם, אם-כן חצי שופר מערב עם סתימה, אבל איי-סביבמי דאם היה הנקב מעוט שופר ונסתם, אפלו יש פלאר השופר נקבים אם-כן פשר דהנקבים אינם פוסלים, ואפשר שגם רבנו יתום שהקפיד בענינו שישפיר רבו, אם-כן כוננו שהנקב לא יהיה גדול כל-כך שימשיך עד חצי השופר, דאם נקטף, וכל שכן אם נקטף עד רבו, אם-כן הוי לה ככלו, ויהי השופר פתוח ככלו ואין שם שופר עלי, ואם פסלינן בנספס פלישכין בנה, אבל בלשון נקבים קטנים סרבה אפלו הנקבים על כל השופר מאי אכפת לן, כיון שאין הנקבים פוסלין ויכן נקב לנקב יש שופר אם-כן אינו נקדק, אחר-כך מצאנו ברא"ש סימן ו' שכתב: ונאשמעינן בבביתא וכו' 39, משמע גם-כן דנקב על-פני רבו פשר אף שהוא מעבב את התקיעה וגם לא נשתיר בו שער שופר, וברט"בא מצאנו שכתב: ואם לא סתמו כלל, לדברי הירושלמי פשר ואפלו נפתח רבו ויש בו שער שופר, שכל הקולות פשרין בשופר, אבל לפי שנתנו דילן יש להחמיר וקדוה בשלא סתמו כלל לפסול אם מעבב התקיעה, שלא אומר בנספס דילן שכל הקולות פשרין בשופר אלא פשהא קצצמו שלא מחמת ריעותא, עד כאן לשונו, ומשמע בנה הבאין בו שער שופר גם לירושלמי יש להחמיר, דלא כהרא"ש, ועוד נשמע מזה, דבאינו מעבב התקיעה, גם לגמרא דילן יש להקל אף שנתפתח רבו אם נשאר בו שער תקיעה: * שאין לתקוע בשופר נקוב. בביית-חסף הביא זה בשם פליבו והשובת הרא"ש, ובאמת נקצא זה גם כפורה המשנה להקב"ם זה לשונו: ואם נקב יש בו דינים והוא, כי הוא צריך לתתם הנקב וכו', ומשמע בבירור שיהא מפרש המשנה כפירוש השני של הכל-בו שהובא בבית-חסף, צ"ל שם, וכן ברט"בא סבב שהכליל חלק יל הירושלמי בנה, ולהכביל אם לא סתמו כלל פסול אם מעבב התקיעה. והנה ראיתי קצת שלא בדברי ספריי-קדריים בענינו, דבסעיף-קטן ז במשפחות-נקב מצדו באפלו לדעת המחבר דמקל בשופר נקוב, מפל מקום פצוין אפלו בשופר ארץ שיהיה על-כ"פ פנים רב שופר שלם בלי נקבים, ואם-כן לפי זה תמיהא דמהמיר הוא אפלו באופן זה אין לתקוע בו לבתחלה, ובעיני-קטן ט מצדו דאף לדעת

באר היטב

ע"ז: (ח) נקיב, אפלו נשפיר בו שער תקיעה, משום שקולו פגום, כל-בו, כ"א, וע"י ט"ז, ופשוט דנספס אינו בכלל זה, ודינו

מצנה ברורה

שכלל בשבועתו לאסר עצמו בשמיעת כל תקיעה, דמשמע אפלו בתקיעה של רשות, ובהנה חל שבועתו ביכולתו לאסר גם בשל מצוה, וישתדל להתיר שבועתו 34. ואפלו גבי נדרים, (ט) אם אסר עצמו לשמע שופר מפלוני אינו נקטע בנה ממצוה תקיעת שופר, וצריך לבקש איש אחר לשמע ממנו שופר, ואם לא ימצא אחר (ג) אסור לשמע מאיש זה (ג) אפלו אסר עצמו בשבועה, שאינו כושפע לבטל את המצוה, שבושפע שיעצא שבועה מפיו לא יתנה לבטל, שפרי אינו מצוה לשמע מאיש זה דוקא: (ד) (כה) דק מאד. והוא הדין אם היה (צ) צרוד ויבש 35: (ז) (כו) אם נקב וכו'. אקדים לזה הסעיף הקדמה קצרה, והוא: איחא בנקרא, פנה רבן: נקב וסתמו, בין במינו ובין שלא במינו 36, פסול. רבי נתן אומר: במינו פשר, שלא במינו פסול. וכתבו הפוסקים דקרא לן כרבי נתן. ואמרין שם, דהא דמכשר רבי נתן במינו, הינו דקרא כשנשפיר רבו שלא נקב. והנה בבאור הסוגיא יש דעות בין הראשונים: וסביב"ם וסיעתו מפרשים דרבי נתן קאי אאין מעבב התקיעה, דהינו אחר סתימה חזר קולו לקמחא שנה תחלה קדם שנקב, ואפלו הכי אין פשר אלא במינו. נמצא בעינין תלמא למעליה: אינו מעבב התקיעה, ובמינו, ונשפיר רבו; אבל אם חסר אחר מאלו, פסול, זו היא הדעה ראשונה שהובא פאה. והרא"ש וסיעתו סבינא להו דרבי נתן קאי רק אפעבב התקיעה ואפלו הכי פשר במינו, ובשאינו מעבב, אפלו שלא במינו פשר אם נשפיר רבו, ומטיילא לפי באור זה הוי לקלא, דלא בעינן אלא תרתי, דהינו מינו ורבו ואפלו מעבב, או רבו ואינו מעבב ואפלו אינו מינו. וזהו שס"ס המחבר לקמה: ואם הוא שעת הדחק וכו', הינו שאין יש לסמך על הרא"ש וסיעתו: (כז) אף-על-פי שגשפתה קולו פשר. שכל הקולות פשרים בשופר, וכפ"ל, והינו אפלו לבתחלה לדעת המחבר. וכתבו הפוסקים דאפלו (ג) לא נשפיר בו שער תקיעה, דהינו טפח שלם בלי נקבים, נמי פשר. (גד) ומפל מקום פתחי האחרונים דאם היה (ה) רבו של שופר (ט) נקוב, אפלו נשתיר בו שער תקיעה שלם גם-כן פסול, דרבו ככלו. וצ"ל בבאור הלכה: (כה) מיהו וכו', כי יש אוקרים וכו'. סבינא להו (ז) דשופר נקוב פסול כמו שופר שנסדק, ויש לנו לחש לדעה זו לבתחלה, (ח) ואפלו נשפיר בו שער תקיעה למעלה לצד הפה שאין בו נקב כלל. ומפל מקום משמע (ט) דגם לסבא זו הינו דוקא היכי שנתקב מרגש בתקיעה, שהקול נפגם על-ידו ונשפחה קולו, אבל היכי שקולו צלול, אין נקב בנה חשויב וחוקצין בו לכלי עלמא 38: (כט) ואם סתמו וכו'. רוצה לומר, דאף-על-גב דכשלא סתמו פשר לדעת המחבר, כשסתמו גרע קפי, (ס) דכשסתמו כשאינו מינו, אם-כן אינו שומע קול שופר בלחוד רק קול

שער השני

(ט) אחרונים: (ז) סביב שהיה בעת הגדר שם שופר, כיון קום שופר של פלוני לתקיעתו על, דאי לא הכי הוא וכו' שאין בו כמש: (ח) מהו אפרים: (ט) גמרא: (צ) ביה"ח שם רבי אליהו מנחה, וכי ש"א: (ג) ב"ח ופרי חדש: (ג) ואפלו הוא שופר ארץ, בעינן שיהא רבו שלם 37) וכי' בממ"ג: (ט) והינו דוקא בארץ, אבל ברחבו אפלו אם נקב רב הקפי, כיון שנשפיר מקום ההוא ולמעלה שער תקיעה שלם פשר, וקדלמחא פסיעת ט לעינן נסדק, ואם נקב רק מעוט קפסו, אפלו לא נשאר מקום ההוא ולמעלה שער תקיעה גמרי' פשר ב"ח ופרי"ח: (ט) מן מוכח ככל-בו שיטת הנהגה הזו: (ט) מנדא אברהם בשם הכל-בו: (צ) מן שומע בכל-בו שהנקב הוא משום שלשפתה קולו, וכן מצאנו ברט"בא דדוקא במעבב התקיעה, הא לאו הכי פשר אף לתלמודא דין, ע"ן שם, וכן משמע ממגן אברהם בעיני-קטן ח, ע"ן שם: (ס) ע"ן בבית-חסף:



הלכות ראש השנה סימן תקפו

ביאורים ומוספים

ושנה"צ ס"ק סב

הינה אפילו לזדעף ענינה דמקל בשיש מרי למשליחא⁽⁴⁰⁾.
(40) אבל לרעת הריטבי"א (ראש השנה ב. ב ד"ה והא) ורבינו ירוחם המובאים להלן (ס"ק סד) פעמים שאפילו אם לא נשתתף רובו כשר, עיין שם.

[משנ"ב ס"ק לב]

רוצה לומר, בארץ השופר לצד פירו⁽⁴¹⁾.

(41) מקור דין זה הוא מהב"ח והפרי"ח וכפי שכתב בשעה"צ (ס"ק סג), ומבאר בפרי"ח (ס"ק ז) שהרוב הררוש אינו רוב השטח של השופר, אלא רוב אורך השופר, ורוב זה צריך להיות סמוך למקום הפה, וממצא שרוב השופר ממקום הפה ואילך צריך שלא יהיה בו נקב סתום.

[משנ"ב ס"ק לו]

או דאיקא סתמו קמיו לחוד⁽⁴²⁾.

(42) מקור דין זה הוא מהריטבי"א, וכפי שכתב בשעה"צ (ס"ק סח), ולפיכך כתב שבניקב רובו וסתמו במינו וספק אם חור קולו לכמות שהיה הרי זה ספיקא דאורייתא, שכן שיטת הריטבי"א (ראש השנה ב. ב) היא שאם ניקב רובו כשר כשיש זרתו לטיבוראי (היינו, סתמו במינו, וחור קולו לכמות שהיה), וכפי שכתב בשעה"צ (ס"ק סד), אבל לדעת רוב הראשונים אם לא נשאר הרוב הרי זה דאי פסול, וכפי שכתב בתחילת הס"ק.

[ביה"ל ד"ה אלא]

ולאפוקי מדעת אזה ראשונים שמתמירין בנה⁽⁴³⁾.

(43) ובטעם דעה זו כתב הרא"ש (ראש השנה פ"ג ס"ה ה), שכיון שהנקב היה מעכב את התקיעה, נמצא שהקול נוצר אף על ידי הסתימה, והרי זה פסול משום ששופר אחד אמרה התורה, ולא שיטייע דבר אחר לקול השופר, ובטעם הדעה הסוברת שבאופן זה כשר כתב הר"ן (ראש השנה ו. ב בדפי הרי"ף ד"ה ניקב), שכיון שלאחר הסתימה הקול חור להיות כמו שהיה קודם שניקב, סימן שהסתימה מהדקת היטב, ולפיכך היא בטילה לשופר, ואין זה נדון כקול שופר וקול דבר אחר.

[משנ"ב ס"ק לז]

אכל בנפסב, פשר⁽⁴⁴⁾.

(44) ונפסב, ביאר הא"ר (ס"ק יב) היינו שיש בו היסרון, ועדיף מנסדק שפסול אף על פי שאין בו היסרון, שכן הסדק שאין בו היסרון דרבו להוסיף ולהיסדק עוד, אבל הפגימה שיש בה היסרון דרכה להישאר כמות שהיא.

[משנ"ב ס"ק לט]

הפדק הולך ומוסיף עד שישפדק כל⁽⁴⁵⁾, וכל העומד לפדק פסוק⁽⁴⁶⁾ דמי⁽⁴⁷⁾.

(45) ואף על פי שהחוש מוכיח ששופר שנסדק סדק קטן אינו נסדק כולו על ידי התקיעות, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קלג אית ז), שמימי שופר דק מאד העשוי כמין גלד עשוי להיסדק כולו, ומשום שופרות אלו מור בכל השופרות, וראה הע"ה הבאה.

(46) וכעין זה שדינים על שם העתיה, כתב לעיל (סי' קנט ס"ק יא) לענין כלי של גטילת ידים, שיש אחרונים שסוברים שאף על פי שכלי שניקב כשר וכשנטול דרך הנקב והכלי יכול להחזיק רביעית מהנקב ולמטתו, מימי כלי שנסדק פסול, לפי שעתיד להיסדק כולו, ובר מנתה דנים אותו כשבר כלי.

ובדומה לכך כתב השו"ע לקמן (סי' תרכט סי"ב) שסכך פסול

שעתיד להתייבש וליפול בתוך שבעת ימי החג, אין דנים אותו כסכך פסול [שפוסל בארבעה טפחים], אלא כאויר [שפוסל בשלשה טפחים], וכמו כן כתב הרמ"א שם לגבי סכך כשר, שאסור לסכך בדבר שדרכו להתייבש וליפול בתוך שבעה, משום שדנים אותו כאילו הוא כבר יבש.

(47) ודין זה שכל העומד ליסדק כסדוק דמי, כתב הערוך השלחן (ט"ז) שאינו מראורייתא אלא מדרבנן, שכן לא קיימא לן בר' שמעון הסובר שכל העומד לפדות כפרוי דמי וכו', ורבנן הם שדנו את השופר כאילו הוא סדוק כולו, לפי שחששו שמא יסדק כולו מחמת התקיעות ולא ירגישו ברבה, וכן מפורש בביאור הרא"ם על הסמיג (עשה מב ס"ק נא).

ולגבי מה שכתב השו"ע לקמן (סי' תרכט סי"ב) שסכך פסול שעתיד להתייבש וליפול בתוך שבעת ימי החג, אין דנים אותו כסכך פסול [שפוסל בארבעה טפחים], אלא כאויר [שפוסל בשלשה טפחים], כתב בשעה"צ שם (סי' נה) שנחלקו ראשונים אם דין זה הוא מראורייתא או מדרבנן.

[משנ"ב ס"ק מא]

הרבה אחרונים קקלין אפלו לא [שפיר]⁽⁴⁸⁾.

(48) שלדעתם כיון שטעם הפסול בנסדק לאורכו הוא שעל ידי התקיעות הסדק ימשך להיסדק עד שיסדק כולו, אם כן כשהידוק בחוט או במשיחה שאין חשש שיסדק עוד, אין טהג בו פסול זה, ואף אם נחשיב את הסדק הקיים כנקב, אין נקב פוסל גם אם אין שיעור תקיעה ממקום הנקב ולמעלה [ראה מג"א (ס"ק יא)].

[שעה"צ ס"ק עא]

ואף שיהיה מגן אברהם מצדד להקפיד טעם ההג"ה⁽⁴⁹⁾.

(49) המג"א (ס"ק יא) ביאר [כפי שביאר ברבריו המחצה"ש] שדינים את הסדק כנקב, ואת הידוק החוט או המשיכה כסתימה, אולם לא כסתימה ממש, שאם כן היתה זו סתימה שלא במינו, ולא היה די שישתתף ממקום הסתימה שיעור תקיעה כמבואר בשו"ע לעיל (ס"ו).

[משנ"ב ס"ק מג]

ואפלו אם נסדק רק מצד אחד⁽⁵⁰⁾ וכי, ובשעת הדחק יש לסמך אדעתה זו⁽⁵¹⁾.

(50) וכפי שכתב בשעה"צ להלן (ס"ק פה) ששופר הוא מלשון שפופרת, וכיון שנסדק רובו, ורוב ככולו, אין עליו שם שופר.

(51) וכשהסדק הוא בציוד הרחב של השופר, כתב השו"ע (פ"ה) ששופר הוא מלשון (אסיפת דינים מערכת ראש השנה סי' ב אות לג) בשם שו"ת בית אב (קמא סי' פג) שיש סברא נוספת להקל, שכן עיקר טעמם של הסוברים שיש להחמיר בסדק קטן מחשש שיסדק כולו, הוא כשהסדק נמצא במקום הצר של השופר, שכיון שהקול הולך שם בתוקפו והשופר הוא צר, יש להניח שהסדק יגדל, אך כשהסדק הוא בציוד הרחב של השופר, אין הסדק גדל מחמת התקיעה.

[משנ"ב ס"ק מה]

הינה אפלו אם לא נשתתף רק בלשעה שאף נסדק, פשר פשדק⁽⁵²⁾.

(52) האחרונים התקשו בדין זה, שהרי כשנסדק רובו ולא דיבקו פסול [ואפילו הידוק במשיחה] משום שרובו ככולו, וכפי שכתב במשנ"ב לעיל (ס"ק מג-מד), ואם כן כשנסדק רובו ודיבקו היה צריך לפוסלו, כשם שבשנסדק כולו ודיבקו פסול [ראה פמ"ג אי"א ס"ק יג, וחי' רש"י לשו"ע].



הלכות ראש השנה סימן תקפו

ביאורים ומוספים

לשמח (שם) שאם אין לו שופר אחר, יתקע בשופר שאין בו שיעור, שאף על פי שלא שייך לומר שהוא מקיים בכך מצוה מדין יחזי שיעורו; שכן שופר זה לא יחזי לאצטרופי עם שופר אחר להשלים שיעורו, מ"מ קצת מצוה יש אם תוקעים בו, שכשם שקטן שעדיין לא הגיע לגיל בו הוא חייב במוצות מקבל שכר אם הוא מקיים מוצות, כך התוקע בשופר שאין בו שיעור מקבל שכר על התקיעות.

59) ומהו אדם בינוני, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרלג ס"א ד"ה למעלה) בשם המעשה רוקח (פ"ד מהל' סוכה ה"א) שכתב בשם ר"א בן הרמב"ם שמוודים לפי איש בינוני ביצירה, לא ננס האיברים ולא גדול האיברים, ולא רך בשנים, אלא ממוצע היצירה, וכשהגיע לתכלית הגידול, דיינו בן ל"ה שנה או יותר.

[שנה"צ ס"ק טז]

וע"ז פ"ד א"ת: 60.

60) שכתב שהמג"א לעיל (סי' יא ס"ק ה) הביא בשם הבדק הבית (שם סוף ד"ה כתב הכלבו) שהחוס' במנחות (מא, ב ד"ה ארבעה) הסתפקו אם צריך למדוד במקום הרחב של האגודל או בראשו, ולפיכך כתב היד אפרים שאם לא נשאר ממקום הסדק עד מקום הפה כשיעור ארבעה גודלים במקום הרחב, אלא כשיעור ארבעה ראשי גודלים, ואין שופר אחר, יש לתקוע בו, אך לא יברך עליו [ראה מה שכתבנו במשני"ב לעיל (סי' נד) בשם הפמ"ג וש"ת תורה לשמח].

[משני"ב ס"ק נה]

דמקשרינן ל'ציל אפלו בנשפתה קולו: 61.

61) אולם הרמ"א לעיל (סי' ה) הגיה על מה שכתב השו"ע שניקב בשר, שאם יש שופר אחר אין לתקוע בנקוב, וכתב המשני"ב שם (סי' כח) שדיינו אפילו אם נשאר לצד הפה שיעור תקיעה שלא ניקב, ואכן השפ"ת אמ"ת (ראש השנה כז, א ד"ה והנה בספר) תמה מדוע הרמ"א כאן לא הגיה על מה שכתב השו"ע שנסדק לרוחבו בשר, שאם יש שופר אחר אין לתקוע בסדוק.

[משני"ב ס"ק נו]

ואין אנו רואין אותה כמו בטל: 62.

62) שאם כן השופר היה פסול, וכפי שכתב השו"ע להלן (סי' ט) שאם הרחיק את השופר מפיו נפח לעבר השופר ועל ידי כך תקע בו, לא יצא ידי חובה.

[ביה"ל ד"ה ארבעה]

והוא חלק עליו ד"י קטפח קצמצם: 63.

63) ולפי שיטה זו מה שאמרנו בברייתא (ראש השנה כז, ב) "כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן", ביאר הבי"ש בשם הר"ן (שב ז, א בדפי הר"ף ד"ה כד') שלפי ששיעור טפח הוא ארבעה גודלים, הגדול הוא הגדול שבאצבעות, נמצא שכשאוהו בידו שופר שגדלו טפח הרי הוא נראה מכאן ומכאן, שכן אחזו הוא בארבע אצבעות שקטנות מהאגודל. ולדעה זו הטעם שהברייתא כתבה כדי שיראה מכאן ומכאן, ולא כתבה ששיעורו טפח, ביאר הבי"ש בשם הרא"ש (שם פ"ג סי' ו) והר"ן (שם) שבביל לומר שטעם הדבר שהשיעור הוא טפח הוא כדי שהשופר יראה לכאן ולכאן ולא יאמר שתוקע לתוך ידו.

[שנה"צ ס"ק פד]

דיכול להקצ' בו לכתחלה: 53) וכו', דיש לה' ל'צת הר"ן קשם נכמי יתמן: 54) וכו', ל'שלת על ידי צפ"ס להביא טחוז לקחום פ"תאי אין כ"תאי: 65.

53) כלומר אף על פי שבניקב מיעוטו וסתמו בשאינו מינו, יש להחמיר שלא בשעת הדחק כדעה הראשונה בשו"ע לעיל (סי' ז) שלא לתקוע בו, וכפי שכתב השו"ע שם, מ"מ בנסדק והדביקו, אף שבשאינה שעת הדחק יש להחמיר ולדונו כסתמו בשאינו מינו [כדעה השניה בשו"ע כאן], מ"מ אין צריך להחמיר כדעה הראשונה בשו"ע שם לאסור אפילו במיעוטו.

54) דעת רבנו יהונתן (המובאת בר"ן ראש השנה ו, ב בדפי הר"ף ד"ה מתני') היא שהדבקה לא מועילה בנסדק לאורכו אפילו אם נסדק כל שהוא, לפי שהדבק לא מונע מהשופר להתקע על ידי התקיעה, ורק הידוק בחוט או במשיחה מונע דבר זה.

55) אכן לענין מי שיש לו שופר שאינו של איל, כתב במשני"ב להלן (סי' פו) שאפשר שמותר לשלוח נברי הרץ לתחום כדי להביא שופר של איל, ואף על פי שיוצאים ידי חובה בכל השופרות, מ"מ מצוה בשל איל.

[משני"ב ס"ק נב]

ל'צת רבנו יהונתן ד'צק לא ס'גני בקקום ס'ק: 66.

56) ודברי המשני"ב כאן צריכים ביאור, שכן כאן מדובר בנסדק לרוחבו, ורבנו יהונתן [הובאו דבריו בשעה"צ לעיל (סי' פד)] שכתב שדבק לא מועיל היינו בנסדק לאורכו, שעל ידי התקיעה יסדק כולו אף על פי שהדביק את הסדק [כפי שכתב הר"ן (ראש השנה ו, ב בדפי הר"ף ד"ה מתני') בשמו], אבל בנסדק לרוחבו אין לחוש לדבר זה, וכפי שכתב במשני"ב לעיל (סי' ט).

[משני"ב ס"ק נג]

א"ס"ן תוקע הוא בשופר שאין בו שיעור תקיעה: 67.

67) ואף על פי שבחלק הרחוק מפיו יש שיעור שופר, ואף משם יוצא קול השופר, מ"מ אינו יוצא ידי חובה, שכן צריך שפיו יהיה מדובק לשופר, כמבואר בשו"ע להלן (סי' ט).

[משני"ב ס"ק נד]

ד'קינו ארבעה גודלים: 68. ש'ל אדם ב'ינוני: 69.

68) ומי שיש לו שופר שגדלו ארבעה גודלים מצומצמים, ונודמן לו לקנות שופר שגדול משיעור זה, כתב לקמן (סי' תרנו ס"ק ב) שאם יכול להחליפו בתוספת תשלום עבור הגדול, מצוה לעשות כן עד תוספת של שליש מערך השופר הראשון. [ומבואר שאף על פי שמצוה שופר היא השמיעה ולא התקיעה [ובג"ל ס"ק ט], השופר נחשב חפצא של מצוה, ושייך הידור מצוה בשופר עצמו. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' יח)].

ובמקום שיש רק שופר שהוא פחות מארבעה גודלים, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק יח ומשני"ב ס"ק יט) שלדעת הסוברים ששיעור זה הוא מדרבנן [ראה ביה"ל ד"ה ארבעה] חייבים לתקוע בו, שלא העמידו חז"ל את דבריהם במקום שאין אפשרות אחרת, וכן כתב בשו"ת תורה לשמח (סי' קלו). אולם כתב בשו"ת תורה לשמח (שם) שבאופן זה לא יברך על התקיעות [וראה מה שכתבנו בשעה"צ ס"ק פט בשם היד אפרים].

ואף לדעת הסוברים שהשיעור הוא מדאורייתא, כתב בשו"ת תורה



הלבבות ראש השנה סימן תקפו

באר הגולה ס

מי שאומר שאינו כשר אלא *כשהדבקו (מו) בעצמו, שחממו באור עד שנספער וחבר קצותיו זה עם זה. ויאם נסדק פלו אפלו מצד אחד (מה) פסול, ואפלו (יא) חממו באור וחבר סדקיו זה עם זה: ט (מט) *נסדק לרחבו, (ג) במעוטו כשר, (גא) ברבו פסול, אלא-אם-כן (גב) נשאר מהפדק (גג) בלצד פיו שיעור תקיעה (נד) דהינו (ני) *ארבעה גודלים, וכשנשתייר בו כף כשר (נה) אפלו אם מעטב את התקיעה. יגוש מכשירים בנשתייר (נו) אפלו שלא לצד פיו: י (נז) הדבק שכרי שופרות זה עם זה וצשה מהם שופר, פסול, (נח) אפלו אם יש בשופר שפגג פיו שיעור שופר:

וכן יראה בחבר הדבקים ג של העטור ורי"ץ גיאות ד משפך שם ח טור

באר היטב

(יא) חממו, ואם נשתיר בו כ"ש כשר אם דבקו, כ"ח, מ"א: (יב) ארבעה. באדם בינוני, והעין במקום הנחב, עין סימן יא ס"ד:

באר הלכה

הדבק נבר בין הדבקים, ובגב מירי שם שסתמו בחתיכה אחת (הרא"ש), וכתב שם הגר"ח וכוונתו: ארזא דמלתא קאמר, והוא מדין אם סתם הנקב בדבק, וצדק ששם בין פחסי הוא נגפר, עד כאן לשונו, ועין בפרי-הדברים שמצד קצת דאף בגב שיש חסרון, אם הוא קטן ורוצה לומר, שקטן מאד ויכול לתפס שם דבק הוי כמינו, ורוצה לומר, פיון שאין מוכר: * כשהדבקו בעצמו, עין משנה ברורה מה שכתבנו ומכל מקום אם נשפחה קולו וכו', הוא מטהא-אפרים, ומשמע מלשון זה דאם לא נשתנה קולו, אם כבר תקע בו אין צורך לתזוז ולתקע, ולעניות דעה אין להקל בזה כשהדבק רבו, דאם גם הוא מודה ונכון לט לחש לכתחלה לציט ברמב"ן דע"ל יי דבק מקרי שלא כמינו, ואם-כן מאי מהני שלא נשתנה קולו הא על-כ"ל-פנים איכא תחמי לריעהתא, רבו ושלא כמינו, ומה לא מהני סתימה, וכפ"ל בסע"ף ה, וע"ל-כן יראה לת"ד ולתקע וכלי ברכה, ודע, דמה שכתב 'אפלו אם דבקו בדבק, זו היא צעת הרא"ש', והנה להתעין בדבריו משמע דסבירא לה דתקא על-ידי דבק, אבל אם חממו באור, ובדעה זו אי אפשר להתדבק היטב, ומלשון המספר משמע דסבירא לה דכל-שכן דמהני אם חממו באור, ואולי להמחבר לא ניתא לה למקט לדתא כותה דהרא"ש בזה, דמתניתין סתמא דתני רבקי משמע בכל פני דביק, וצל זה אמרין דמתניתין מורי דתא ככלה אבל אם נשאר קוטש כשר: * ארבעה גודלים, עין בסור ורי"ץ גיאות פתב שצריך פנה טפח שוחק, וכלשנא דברתא 'בדי שיראה מאן ומאן', הנראה מזה דהשופר ארך מתיי, והוא חלק צליו דדי טפח מצד-הצד (כ"ח), ודע, דגם רבנו חננאל, שדבריו דברי קבלה, פתב גס-כן בפרושו פסק המספת דצריך טפח שוחק, ובדי הנראה גריס לה כ"ש"ס שם, עין שם, וכן משמע בכלי-בו שהוא מקצין מתיי ראשונים, שפתב וזה לשונו: במספת כזה פני ח' דבקו משעין טפח השוחק, עין שם, וכן רבנו מנחם בפרושו להרמב"ם פתב גס-כן דכל הני ח' דברים דרק המספת שעונו בטפח שוחק, ודע, דהרא"ש בסוגין קבאר ששעיר זה אינו אלא סדקנן כדי שלא יאמרו להוף דזו הוא תולע, אכן סדקני חוספות טפח דף ז מוכח דסבירא להו דשעור טפח הוא מן התורה, שחרי אמרו דלא חשיב בהמספת רק שעורא דאורחא, עין שם, וכן הוא משמעות לשון רש"י בראש-השנה דף כח כפי שופר של ציר המספת, עין שם, ודע עוד, דאף להרא"ש לשעורא דטפח הוא סדקנן, מכל מקום גם לדידה צריך שעור מן התורה כדי שיהיה אפשר לתקע בו על-כ"ל-פנים.

משנה ברורה

מגב, דאין הדבק נבר בין הדבקים, ואם הסדק נחב ונבר הדבק, (פא) בודאי יש להתמיר בזה, דהוי כסתמו בשאינו מינו, ומכל מקום אפשר דאם לא נשתנה קולו על-ידי הדבק ממה שהיה בתחלה אין להתמיר כשנשתיר בו רבו, דגם בגב וסתמו באפן זה, כשר להתרה פוסקים, וכפ"ל בסע"ף ז, וצריך עיין: (מו) בעצמו, אבל בדבק, הוי כמו סתמו שלא כמינו, (פב) ודינו כמו שכתוב בסע"ף ז, והסברא ראשונה (פג) עקר, ומכל מקום (פד) אם נשפחה קולו יש להתמיר שלא בשעת הדחק לתזוז ולתקע, וכלי ברכה: (מה) פסול, דהו (פה) אין שם שופר עליו כיון שנסדק פלו: ט (מט) נסדק לרחבו, הנינו סביב הקפו, (פו) ובא על-ידי נשילה או הפכה בחיץ: (ג) במעוטו כשר, ולא דמי לנסדק לארבו הפסל בסע"ף ח לדעה ראשונה, משום דשם על-ידי חזק התקיעה יכול לפקע יותר בארץ אבל לא פרוחב: (גא) ברבו פסול אלא-אם-כן וכו', דכונה אפלו חשיבנו למעוטא כמי שאינו וכמו דנקבת פלו, הלא על-כ"ל-פנים נשאר שיעור תקיעה, ואוחז העוזה (פז) אין לחשובו פשוט חוספה לפסל על-ידי-הוא כל השופר, וכלקמה בסע"ף יא, ולא מקרי חוספה אלא פשהקה בחלה תחיתה אחרת, מה שאין כן כאן ולא נפרד מעולם: (גב) נשאר מהפדק וכו', ואם דבקו בדבק, אפלו לא נשאר שיעור תקיעה נמי כשר, וכמו דמקלין בסע"ף ח בנסדק בארבו כשהדבקו בדבק 'א"ר ופמי"ג], ומכל מקום כשנשאר שופר אחר, טוב יותר לתקע בו (אחד, מפני דעת הסוברים לעיל בסע"ף ח דדבק לא מהני הנחשב כאינו מינו, וגם לדעת רבנו הונן דדבק לא מהני במקום סדק) (כ"ח): (גג) לצד פיו, דוקא, שחרי רואין הנסדק במאן הנקבת, ואם לא נשאר שיעור לצד פיו אס-כן תיקע הוא בשופר שאין בו שיעור תקיעה (כ"ח) דהינו ארבעה גודלים (כ"ח), של אדם (פח) בינוניים (כ"ח), ומודדים (פח) באמצע הגודל ולא בראש הגודל ששם מתקצר, והוא שיעור טפח: (נה) אפלו אם מעטב את התקיעה, הלא גרע מנחב (נ) ולא נסתם דמכשירין לעיל אפלו בנשתנה קולו (נא): (נו) אפלו שלא לצד פיו, ואף-על-פי שזה (נא) המעוט שבפיו חוצץ, ואם-כן יש תוספת בין פיו לשופר, לא חלישין לזה, דמין כמינו אינו חוצץ ואין אבר רואין אותו כמו נכל (נב), ובשעת הדחק אפשר דיש לסמוך אפבא זו: י (נז) הדבק שכרי שופרות, הינו, (ג) אפלו לקח שכרי שופרות שלמות בעטולן ודבקן, ואפלו הדבקו על-ידי עצמן, ובדלעיל סע"ף ח, (ג) ואפלו אינו מעטב התקיעה: (נח) אפלו אם יש וכו', והוסיף עליו (נח) לנאותו שיהיה ארוך או כדי שיתן קולו גדול מןממות שהיה, ואף-על-פי-כן פסול.

שיעור הציצין

(פא) הגר"ו ופשוט: (פב) טנן-אברתה, ורוצה לומר, דהא בגב, לתד מאן-דאמר דעין תלתא למעליהתא, ועל-כ"ל-פנים תרתי, וקטא שדבו סדק וגם כאינו מינו, אם-כן אפלו לא נשתנה קולו איכא על-כ"ל-פנים רק תדא: (פג) אלהי רבה ור"א: (פד) משה-אפרים, וכן משמע מאלהי רבה, ואפלו אם לא נשתנה קולו, אף דבדיברך אם תקע בו בודאי יצא דהשק כסברא קמיתא, מכל מקום כשיש שופר אחר אין לתקע בו לכתחלה (שם במטה-אפרים), ועין באור הלכה, ודע, דאם נסדק רק כל-שהוא או מעוט ודקו, משמע משה-אפרים ויכול לתקע בו לכתחלה (כ"ח), אכן באלהי רבה פתב דאם יש למצא שופר אחר פרוחב אין להקל בזה, דיש לחש לציט תרין בשם רבנו יצחק (כ"ח) ומכל מקום, לשלח על-ידי עפרים לתיבא מחזי לתחום בודאי אין כדאי (כ"ח), מין דקדצת השלתן ערוה יצא אפלי בנסדק רבו ודקו, על-שכן מעוטו: ואפשר דכנתו דוקא כשנשתנה קולו, אבל לא נשתנה קולו אין להתמיר, וכמו שכתב לקמה בסע"ף-קטן ח: (פז) דשופר הוא מלשון שמופתת שהיא חלולה, וכיון שנסדק מצד אחד אין עליו שם שופר בלבד, והעתיקו הפמי"ג: (פח) פוסקים, ואפשר דהוא היין אם חתף בסכין, ואף שיש לומר דעל-ידי סכין נכחה להיות קצת חסרון בשופר וזהו לא כעין נחב, גס-כן ליבא למחש, לפסק המחבר דשופר שאנכב כשר, ואפלו למאן דמצינו חסם שישאר רבו שלם הינו דוקא בארץ אבל לא פרוחב, וקמו שפתב שם הפי"ח להינא: (פח) כליבו וריטק"א, וכן כתב ה"ש"ו סע"ף-קטן יד: (פח) טור, מנן-אברתה: (פט) שם בגמרא-אברתה, ועין בירא-אברתה (כ"ח), ובסימן יא כמרי-מגדים פתב דקמאן לן להלכה במקום הנחב: (ס) הגר"א: (סא) ריטק"א: (סב) הנה הפרי ח"ש הספיק לסקרן זו וכן הריטק"א פתב שערותא לי סברא זו, אלא שלמעשה ראויו לחש ולהתמיר הואיל שגבר הנה וכן, רש"י ויל, שדוקא קלפי פיו, וכן רבנו מנחם בפרושו להרמב"ם נוטה לשיטה זו, ועל-ידי נראה דאף דהתמיר חסם לעשר גרעה אי, מכל מקום בשעת הדחק יכול לסמוך עליה, וכן כתב המטה-אפרים, אכן בבאר הגר"א פתב שקל הפוסקים סוברים כדעה ראשונה: (ג) ריטק"א וקליבו: (ג) ריטק"א: (ה) קליבו:

